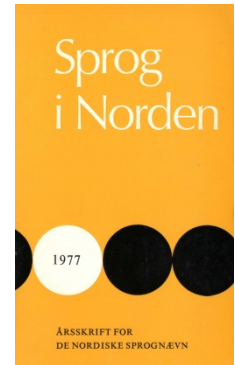

Sprog i Norden

Titel: Ett nordiskt språksekretariat
Forfatter: Catharina Grünbaum
Kilde: Sprog i Norden, 1977, s. 23-31
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Dansk Sprognævn

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Ett nordiskt språksekretariat

Av *Catharina Grünbaum*

Den snart bortemot fyrtio år gamla frågan om ett gemensamt nordiskt språkorgan har nu kommit till ett avgörande. Enligt beslut av Nordiska ministerrådet i mars 1977 skall det inrättas ett nordiskt språksekretariat. Sekretariatet skall fungera som ett samarbetsorgan mellan språknämnderna i Norden. Verksamheten beräknas kunna sätta i gång under 1978.

Tanken på att skapa någon form av gemensamt nordiskt språkorgan är faktiskt äldre än språknämnderna själva, och den har alltsedan Nordiska rådet bildades kommit att bli en av de eviga följeslagarna i rådets verksamhet. Särskilt intensiv blev diskussionen under de senast förflutna fyra åren med anledning av ett medlemsförslag om en nordisk språknämnd, väckt 1973. Förslaget stöttes och blöttes, bl.a. i samråd med språknämnderna, dock utan att man kom till någon lösning på problemet hur ett nordiskt språkorgan skulle organiseras. (Redogörelser för frågans behandling i Nordiska rådet och i språknämnderna finns i *Språk i Norden 1975* och *1976*, i kapitlet "Samarbeidet mellom de nordiske språknemndene".) Slutligen beslöt Nordiska rådet att rekommendera Nordiska ministerrådet att skyndsamt låta utreda hela frågan. Ministerrådet tillsatte 1976 en arbetsgrupp med uppgift att definiera de mest angelägna behoven av språksamarbete i Norden och att överväga åtgärder för hur detta samarbete skulle kunna förverkligas. Arbetsgruppen lade i januari 1977 fram ett förslag till organisation av ett nordiskt språksekretariat, och det fick ett mycket positivt mottagande, både i ministerrådet och i Nordiska rådet, vilket bl.a. framkom under Nordiska rådets 25:e session i mars—april. Ministerrådets beslut i saken hade följande lydelse:

"Besluttet

- a) fra 1.7.1978 at indrette et nordisk sprogsekretariat, der hovedsagelig skal have opgaver og organisation som foreslået i betænkningen fra den af EK nedsatte arbejdsgruppe, samt
- b) i budgettet for nordisk kulturelt samarbejde for 1978 at afsætte midler til det nordiske sprogsekretariats virksomhed.

Endvidere *enighed* om, at MR herved udgår fra den forudsætning, at pågældende ministerier så vidt muligt udvirker, at en ny videnskabelig stilling med henblik på nordiske samarbejdsopgaver tilføres henholdsvis Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd og Svenska språknämnden samt at sekretariatsressourcer også stilles til rådighed for Íslensk Málnefnd.

Endvidere *forudsættes* at forslag til nærmere bestemmelser om det nordiske sprogsekretariat samt forslag vedrørende placeringen af sekretariatets administration forelægges MR for beslutning inden 1.7.1977.¹

Syfte och verksamhet

Det nordiska samarbetsorganets verksamhet skall ledas av huvudsyftena att *hindra att nya skillnader i onödan uppstår mellan språken och att öka språkförståelsen i Norden.*

Det område där det finns förutsättningar att hindra att de nordiska språken fjärmar sig från varandra är i första hand ordförrådet. Det blir en uppgift för språksekretariatet att i samarbete med olika termskapande organ så långt det är möjligt söka ge samnordisk gestalt åt beteckningar för nya företeelser, motsvarigheter till engelska inlån, förkortningar m.m. En liknande uppgift blir att då det rör sig om fasta termer försöka åstadkomma definitioner med samma innehåll i de olika språken.

¹ Enligt ett senare meddelande kommer denna fråga att tas upp först under hösten 1977.

Den andra huvuduppgiften för språksekretariatet blir att arbeta för att öka språkförståelsen i Norden. Inom Nordiska rådet har det under årens lopp väckts en rad olika förslag och tagits en rad olika initiativ för att öka den nordiska språkförståelsen. Det har rört sig om grannspråksundervisning, lärar- och elevutbyte, radio- och tevesamarbete, ordlistor och annat. De här initiativen har ofta behandlats isolerade från varandra, och inom Nordiska rådet väcktes 1976 ett förslag (av Gunnar Helén) att utarbeta ett handlingsprogram för samordning av dem. Det torde bli en av språksekretariatets första stora uppgifter att förbereda ett sådant handlingsprogram.

Arbetsområden och arbetsuppgifter

Det nordiska språksekretariatet är tänkt som ett samarbetsorgan mellan språknämnderna i Norden, men det skall även ägna sig åt andra språkliga uppgifter av gemensamt nordiskt intresse än sådana som språknämnderna hittills har sysslat med. Till de viktigaste uppgifterna kommer naturligtvis att höra sådant som ingår i det traditionella språkvårdsarbetet, t.ex. att försöka åstadkomma samstämmighet i språkvårds- och termfrågor, men språksekretariatet kommer också att få arbeta med en rad "språkpolitiska" frågor, dvs. olika slag av kulturpolitiska frågor med språklig inriktning.

Följande arbetsområden och arbetsuppgifter har föreslagits för det nordiska språksekretariatet. (Förslaget bygger på en förslagslista, utarbetad av Bertil Molde och presenterad i Språk i Norden 1975.)

Rådgivning

1. att vara rådgivande (och i mån av behov koordinerande) organ i språk- och termfrågor som rör mer än ett nordiskt land, såväl i förhållande till myndigheter, institutioner, företag etc. som till enskilda personer.
2. a) att vara remissorgan med uppgift att särskilt lägga nordiska aspekter på förslag till åtgärder som rör enskilda nordiska språk.

Ex.: förslag om stavningsreformer, t.ex. förslaget i Nordiska rådet om gemensamt alfabet och lika bokstavsföljd (A 413/k, 1973).

b) att vara remissorgan, särskilt för nordiska organisationer, i frågor som rör de nordiska språken.

Ex.: frågor som rör anslag från Nordiska kulturfonden. Förslaget i Nordiska rådet om åtgärder i fråga om det medicinska språket (A 494/s, 1976).

Terminologi och nomenklatur

3. att stödja de tekniska nomenklaturorganen och standardiseringsorganen i deras nordiska samarbete.

Ex.: granskning av termlistor o.d. (1975—1976: Kommunalteknisk ordlista, Avfallsordlista, Storhetsbenämningar inom fysiken).

4. att ta initiativ till eller medverka vid terminologiskt samarbete inom sådana områden som inte tillhör de tekniska nomenklaturorganens verksamhetsfält (t.ex. politik, arbetsmarknad, administration, utbildning, miljövärd, medicin och sjukvård, sociologi, psykologi, pedagogik).

Ex.: ordböcker av typ Nordisk politisk ordbok, Nordisk kartografisk ordbok, Norsk landbruksordbok. Arbete med en förenhetligad nordisk medicinsk nomenklatur och med sjukvårdens språk enligt medlemsförslaget i Nordiska rådet A 494/s.

Ordböcker och ordlistor

5. att ta initiativ till eller medverka vid utarbetandet av olika slag av två- eller flerspråkiga ordlistor och ordböcker mellan olika nordiska språk.

Ex.: svensk—dansk ordbok (utg. av Svenska språknämnden), svensk—norsk ordbok (under utarbetande, i samarbete mellan Norsk språkråd och Svenska språknämnden), svensk—finsk ordbok (under utarbetande, granskas av Svenska språknämnden), nordiska ordlistor för utskottsarbetet inom Nordiska rådet.

Samnordiska publikationer

6. att redigera och utge språknämndernas gemensamma årskrift *Språk i Norden*.
7. att utge ett meddelandeblad innehållande råd och rekommendationer i frågor av allmänt nordiskt intresse, redogörelser för verksamheten m.m.
8. att ta initiativ till och utge andra samnordiska skrifter.
Ex.: *Turistord i Norden* (1970), *Ryska namn, samnordiska transkriptionsregler* (1970), *Statsnamn och nationalitetsord* (1973), *Släktnamn i Norden* (1977).
9. att medverka till att resultaten av de undersökningar och det terminologiarbete etc. som det nordiska språkorganet tagit initiativ till blir publicerade på lämpligt sätt.

Möten, konferenser

10. att anordna möten för arbetsgrupper tillsatta för särskilda frågor.
11. att anordna konferenser, seminarier o.d. med deltagande av fackmän utanför språknämnderna.
Ex.: konferenser av typ Svenska språknämndens fackspråkskonferens (1975).
12. att anordna det årliga nordiska språkmötet (i samarbete med språknämnden i värdlandet).
13. att anordna möten mellan de nordiska nämndernas sekreterare och det nordiska organets tjänstemän.

Övriga frågor

Ett nordiskt språkorgan skulle också kunna ta initiativ till undersökningar och projekt inom områden av "språkpolitisk" art, bl.a. sådana som nämns i Gunnar Heléns förslag i Nordiska rådet och i somliga av yttrandena över detta förslag. Det nordiska språkorganet skulle också kunna vara samordnings- och kontaktorgan för sakkunniga inom dessa områden. De områden och uppgifter det rör sig om är t.ex.

undersökningar och forskning

14. att ta initiativ till undersökningar och forskning inom områden av samnordiskt intresse, t.ex. nordisk språkförståelse hos olika grupper, grannspråksundervisning, terminologiverksamhet, språkvård m.m.

grannspråksundervisningen

15. att följa utvecklingen av grannspråksundervisningen på alla utbildningsnivåer i de nordiska länderna och verka för att det vid utformningen av denna undervisning tas hänsyn till resultat från forskning om grannspråksundervisningen, nordisk språkförståelse, språkvård m.m.
Ex.: att informera om och eventuellt publicera resultat som lagts fram av den av Nordiska ministerrådet tillsatta arbetsgruppen för projektet "Nordisk grannspråkundervisning".

universitetsundervisningen

16. att verka för ökat nordiskt samarbete inom universitetsundervisningen i (nordisk och allmän) språkplanering, terminologiverksamhet, språkvård m.m.

massmedierna, bokförlagen

17. att verka för att resultaten av undersökningar av den nordiska språkförståelsen uppmärksammas vid t.ex. utformningen av programpolitiken i radio och TV.
18. att i samarbete med radio- och TV-företagen i Norden öka möjligheterna till breddning och fördjupning av kunskaperna i de nordiska grannspråken.
19. att intressera pressen i de nordiska länderna för den nordiska språkgemenskapen, t.ex. genom att försöka få tidningarna att i större utsträckning än hittills ta in artiklar och notiser på grannspråken (gäller givetvis främst Danmark, Norge och Sverige).
20. att intressera bokförlag i Norden för en sådan språklig utformning av olika danska, norska och svenska fack-

böcker att de kan läsas över hela Norden (i en och samma utgåva), ev. efter komplettering med särskilda korta ordlistor, som det nordiska språkorganet kan hjälpa till att utforma.

handlingsprogram för ökad språkförståelse i Norden

21. att utforma det föreslagna handlingsprogrammet och föreslå åtgärder för dess förverkligande.

Organisation

Det förslag till organisation av det nordiska språksekretariatet som arbetsgruppen lade fram kan närmast betecknas som en sammanslagning av väsentliga delar av å ena sidan det förslag som presenterades av Bertil Molde vid ett möte mellan språknämnderna och Nordiska rådets kulturutskott 1974, å andra sidan språknämndernas gemensamma förslag från 1975 (se Språkvård 3/1975 och Språk i Norden 1975).

Det nordiska språksekretariatet kommer att organiseras så, att en samnordisk sekreterare svarar för administration, samordning, kontakt, information m.m. I den övriga verksamheten är det meningen att denne sekreterare skall bistås av särskilda nordiska sekreterare vid de nationella språknämnderna i Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Den löpande verksamheten sköts vid ett fast kansli, som skall förestås av den samnordiske sekreteraren. Denne kommer att vara nationellt obunden; arbetsgruppen har i sitt betänkande framhållit att det är viktigt med en samnordisk sekreterare som inte är knuten till någon särskild nämnd, utan som har ett lika stort ansvar gentemot alla språknämnderna i Norden. Själva kansliet kommer dock av praktiska skäl att förläggas i anslutning till endera av den danska, den norska eller den svenska nämnden: verksamheten kräver tillgång till bibliotek, arkiv, ordsamlingar m.m., och den nära, dagliga kontakten med ett språkvårdsorgan är också betydelsefull. Till vilken nämnd kansliet skall förläggas är dock ännu inte bestämt. Det har också föreslagits att frågan om kansliets placering med vissa

jämna mellanrum skall kunna omprövas. Närmare bestämmelser om sekretariatets verksamhet och om placeringen av kansliet kommer att fastställas av ministerrådet under 1977.

Styrelsen för sekretariatet skall enligt förslaget bestå av representanter för alla de nordiska språknämnderna eller motsvarande organisationer, dvs. den danska, den finska, och den finlandssvenska nämnden, den färöiska akademien, det grönländska språk- och rättskrivningsutskottet, den isländska nämnden, den norska nämnden (bokmål och nynorsk), den svenska, den samiska och den sverigefinska nämnden, inalles elva medlemmar.

Styrelsen kommer att ha ett arbetsutskott bestående av fyra medlemmar representerande Danmark, Finland, Norge och Sverige.

Styrelsen förutsätts sammanträda en gång om året, i samband med språknämndernas årsmöte. Arbetsutskottet sammanträder två gånger om året och sekreterarna fyra, varav två gånger tillsammans med arbetsutskottet. Man har föreslagit att den isländska nämnden, om det anses behövt, skall vara representerad vid åtminstone ett av sekreterarmötena.

Kostnader

Driften av kansliet, den samnordiske sekreterarens lön, mötena (utom styrelsemötet), tryckkostnader o.d. skall betalas med nordiska medel. Årskostnaden (1976 års lönenivå) har beräknats till 420 000 dkr. För verksamheten under 1978 (ett halvt år) har 220 000 dkr beviljats i den nordiska kulturbudgeten.

De nordiska sekreterarna vid de nationella nämnderna kommer att betalas av varje land för sig. För den isländska språknämnden, som hittills saknat sekretariat, har man föreslagit att det ställs medel till förfogande för sekretariatsuppgifter, så att nämnden därmed också bättre kan delta i det nordiska arbetet.

Status

Det nordiska språksekretariatet kommer i likhet med andra samnordiska kulturorgan att inrättas av Nordiska ministerrådet.

Det kommer att vara jämställt med språknämnderna och inte överordnat dessa. Styrelsemedlemmarna utses av ministerrådet efter förslag från språknämnderna. Det blir styrelsen som fastställer riktlinjerna för verksamheten och som ser till att de följs.

Med den ställning det nordiska språksekretariatet får kommer det inte att kunna göra ingripanden i ett enskilt språk utan att vederbörande språknämnd samtycker till det. Sekretariatet kommer inte heller att mot en nationell nämnds vilja kunna ålägga denna nämnd att vidta åtgärder som rör det språk som nämnden representerar.

Genomförande

Det nordiska språksekretariatet beräknas som nämnts kunna börja sin verksamhet under 1978. Kansliet och den samnordiske sekreterarens tjänst inrättas från den 1 juli det året. När tjänsterna för de nordiska sekreterarna vid språknämnderna kan inrättas är ännu delvis ovisst. Ministerrådet har i sitt beslut sagt sig utgå från att respektive ministerier så långt möjligt verkar för att en ny vetenskaplig tjänst tillförs Dansk Sprog-nævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd och Svenska språknämnden. Varje land kommer alltså att självt bestämma när den nordiska tjänsten där skall inrättas. Det kommer dock att ske tidigast ett år efter det att kansliet har börjat sin verksamhet.

Litteratur:

Nordiskt språksekretariat. Betänkande avgivet av arbetsgruppen för utredning av språkvårdssamarbetet i Norden. Nordisk utredningsserie (NU-serien) A 1977: 1.

Tillägg

Sedan denna artikel skrevs har Nordiska ministerrådet beslutat att sekretariatets kansli tills vidare skall förläggas i anslutning till Norsk språkråd. Dansk Sprog-nævn kommer att i styrelsen ha två representeranter (mot en i förslaget).

